

SÀI GÒN 50 NĂM TRƯỚC**Trí-thức 1920 ở Sài Gòn**Hồi-ký BÌNH-NGUYỄN LỘC

Năm 1946, bác-sĩ Nguyễn-văn-Thinh bị Cao-Ủy-Phủ Pháp ở Đông-Dương hy-sinh với tư-cách một lá bài phải thiệp, sau đó vài tháng chỉ-định cho bác-sĩ lãnh-đạo một cái Nam-Kỳ-quốc, mấy tháng sau tướng Nguyễn-văn-Xuân cũng lọt vào cạm-bẫy này, đã than giữa một phiên khoáng-đại hội-nghị của đám Hội-Đồng Nam-Kỳ-quốc gồm rất đông ông Tây thứ thiệt và ông Tây lai, khi ông tướng bị một ông Tây, ông Bagé chỉ-trích kịch-liệt để hạ-bệ ông: „ông lãnh-đạo quốc-gia nào mà tình-trạng bê-bối thế này, hử?“

Ông tướng Xuân đáp: „Tôi bị lãnh-đạo một quốc-gia èo-uột, thiếu sinh-lực vì quá bé nhỏ“ . (Nên nhớ rằng biên-giới của Nam-Kỳ-quốc chỉ tới Biên-Hòa là hết).

Bác-sĩ Thinh là người hiền-lành, liêm-khiết, du-học về nước đầu lối 1920-1925 gì đó không nhớ nữa, với trong tay bằng Y-khoa bác-sĩ.

Đó là người trí-thức Việt-Nam đầu tiên không đi làm việc nhà nước, nếu hiểu theo nghĩa sai lầm thông-thường, trí-thức là kẻ có bằng-cấp cao.

Ông Thinh mở phòng khám bệnh tư, chắc cũng có hoài-bảo nào chớ chẳng không, mà hoài-bảo tệ hơn hết là làm cho Sài Gòn giống các đô-thị lớn trên thế-giới, với ít lắm là ông bác-sĩ tư.

Trong đám thân-chủ của ông bác-sĩ tư ấy, chỉ có một hạng người sạch-sẽ (theo nghĩa đen) mà thôi. Đó là hạng thầy ký. Bao nhiêu người khác, những ông nhà giàu Tàu, ta gì cũng không được vệ-sinh cho lắm.

Ông Thinh đã hiểu trí-thức theo nghĩa thông-thường, rồi thực-tế lại như thế, nên ông nhứt-định trí-thức VN là các thầy ký.

Mà cũng rất đúng vì thuở ấy có ông Bùi-Quang-Chiêu, ông Nguyễn-An-Ninh, leo-heo mấy người du-học-sinh về nước, nào có đáng kể gì.

Giới sĩ-phu cũ, bị chính ta cho là dốt, bằng-có là một thầy thông-ngôn tòa-án, trong một vụ kiện kia, ông tòa đã hỏi một ông đồ nho: „Ông có biết ký tên bằng mẫu-tự La-tinh không?“, cụ đồ đáp không, thầy thông-ngôn dịch: „Thưa quan tòa, tên này dốt“.

Vậy quán-thông kim-cổ, giới chánh-trị, sử-địa là dốt, còn có bằng xẹt-ti-phi-ca, có bằng Brevet là trí-thức, và về sau, có bằng kỹ-sư, bác-sĩ là trí-thức.

Ông Thinh đóng cửa nằm nhà không giao-du với ai cả, hoặc chỉ giao-du với vài người Annam hiếm-hoi trí-thức cao-cấp bực còm-mi, tri-huyện tri-phủ mà thôi, như vậy suốt ba mươi năm trường.

Ông không hay biết chuyện gì xảy ra trong nước cả vì ông không đọc báo Annam, còn báo Tây thì không nói tới đời sống của dân Annam.

Thế nên năm 1946, lên nắm chánh-quyền bác-sĩ Thinh đã tuyên-bố một câu làm cho lấm người kinh-ngạc: Tôi sẽ làm cho nước Nam-Kỳ có công-lý (ám-chỉ các cuộc giết chóc ở nông thôn); nước Nam-Kỳ sẽ là nước của những người trí-thức, tức các công-chức.

Đành rằng năm 1946, người ta đã có công-chức hơn thầy ký, tức công-chức trí-thức, nhưng trí-thức nào phải chỉ là người biết mặc Âu-phục sạch-sẽ như 1920. Cho đến bác-sĩ kỹ-sư mà người ta cũng chỉ cho là chuyên-viên cao-cấp chớ không còn quan-niệm họ là trí-thức nữa thì quả ông bác-sĩ Thinh đã không hay biết bước tiến của dân-tộc.

Nằm nhà thì được các bà xã hoan-nginh, nhưng quả thật nằm nhà dễ hóa mù lăm.

Trở lại trí-thức 1920. Trước đó nữa, có ông giáo-sư Diệp-văn-Cuong đỗ bằng tú-tài Tây bên Pháp.

Về nước, ông ấy quên mất xã-hội Pháp và bắt học-trò kêu ông bằng Quan lớn.

Buồn cười hơn hết là mấy ông chủ báo trước đó. Bằng vào những lời nhấn-nhủ độ-giả sau đây thì biết rằng xã-hội ta thuở ấy gồm toàn quan:

„Nhấn lời cho lục-châu chư quân-tử biết, một tờ nhật-trình giá có mấy chiêm mà lục-châu quân-tử mua nhật-trình không chịu trả tiền để cho *quan-chủ nhật-trình* phải nhọc lòng đòi hỏi“

Viết xong bài này, tôi xách lại đường Lê-Lai nộp cho Quan-chủ nhật-trình Hồ-Anh, lòng run sợ không an, bởi ăn mặc không đủ lễ, không rõ vô cửa có được hay chẳng?